

e-ISSN: 2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Pamukkale University Journal of Divinity Faculty

Bahar/Spring, 2024, 11 (1), 430-445

SİYER ÖĞRETİMİ VE SİYER ÖĞRETİMİNDE KARŞILAŞILAN PROBLEMLER
Teaching Siyar And Problems Encountered In Teaching Siyar

Muhammed Ali YAZIBAŞI

Doç. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, muhammedaliyazibasi@hotmail.com,
ORCID: 0000-0003-0369-1217.

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types:	Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi / Received:	30.05.2024
Kabul Tarihi / Accepted:	27.06.2024
Yayın Tarihi / Published:	30.06.2024
Cilt / Volume:	11
Sayı / Issue:	1
Sayfa/ Pages:	430-445

Atıf / Cite as: Yazıbaşı, Muhammed Ali. "Siyer Öğretimi ve Siyer Öğretiminde Karşılaşılan Problemler" (Teaching Siyar And Problems Encountered In Teaching Siyar). *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi-Pamukkale University Journal of Divinity Faculty* 11/1 (2024), 430-445. Doi: 10.17859/pauifd.1492385.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, İthenticate intihal tarama programı ile taranmıştır. Ayrıca iki hakem tarafından da incelenmiştir. / This article has been scanned with İthenticate plagiarism screening program. Also this article has been reviewed by two referees.

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest: Yazar çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir. The Author declared that there is no conflict of interest

Finansal Destek / Grant Support: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. / The authors declared that this study has received no financial support.

www.dergipark.gov.tr/pauifd

2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (PAUİFD), 11 (1) 2024: 430-445

SİYER ÖĞRETİMİ VE SİYER ÖĞRETİMİNDE KARŞILAŞILAN PROBLEMLER*

Muhammed Ali YAZIBAŞI**

Öz

Hiz. Muhammed (sav) Kur'an ayetlerini tebliğ ve tebyin etmekle görevlendirilmiştir. İbadetlerin yapılış şekillerini bizzat gösterip yaptırarak Müslümanlara öğretmiştir. İslam dinini doğru bir şekilde anlamada siyer öğretimi önemli bir rol oynamaktadır. Çünkü fıkıh, kalam, tefsir, din eğitimi gibi ilimler Kur'an ve hadisten faydalanmaktadır. Bu sürecin sağlıklı işleyebilmesi için siyerin, Hiz. Peygamber dönemindeki din, inanç ve sosyo-kültürel yapının bilinmesi gerekmektedir. Araştırmanın problemi siyer öğretiminde kullanılan ilke, yaklaşımlar nelerdir ve siyer öğretiminde hangi tür problemleri vardır? sorusu oluşturmaktadır. Çalışmanın amacı ise literatür taraması yapılarak siyer öğretiminde kullanılan ilke ve yaklaşımları ve siyer öğretiminde karşılaşılan problemleri ortaya koymaktır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden belge tarama tekniği kullanılmıştır. Yapılan literatür taramasında siyer öğretiminde hayata yakınlık, öğrenciye görelilik, bütünlük gibi ilke ve yaklaşımların kullanıldığı tespit edilmiştir. Siyer öğretiminde karşılaşılan problemleri ise siyer öğretiminde abartılı menkıbelerin kullanılması, öğrencinin gelişim seviyelerinin dikkate alınmaması, Hiz. Peygamberin bütün yönleriyle ele alınmaması ve Hiz. Peygamberin yaşadığı dönem ile günümüz arasında sağlıklı bir ilişki kurulamaması şeklinde sıralamak mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Siyer, Peygamber, eğitim, din eğitimi.

Teaching Siyar And Problems Encountered In Teaching Siyar

Abstract

Hiz. Muhammad (pbuh) was assigned to convey and explain the verses of the Quran. He taught Muslims the ways of worship by personally showing them and having them performed. Teaching Sira plays an important role in understanding the religion of Islam correctly. Because sciences such as fiqh, kalam, tafsir and religious education benefit from the Quran and hadith. In order for this process to work properly, Sirah, Hiz. It is necessary to know the religion, belief and sociocultural structure of the Prophet's period. The problem of the research is: What are the principles and approaches used in teaching Sirah and what kind of problems are there in teaching Sirah? It constitutes the question. The aim of the study is to reveal the principles and approaches used in teaching sirah and the problems encountered in teaching sirah by conducting a literature review. In the study, document scanning technique was used in qualitative research methods. In the literature review, it was determined that principles and approaches such as closeness to life, relevance to the student and integrity were used in teaching the Sirah The problems encountered in the teaching of the Sirah are the use of exaggerated legends in teaching the Sirah, not taking into account the development levels of the students, the Prohet Muhammed. Not considering all aspects of the Prophet

* Yazar makalede etik kurul izni gerektirecek bir durum bulunmadığını beyan etmiştir.

** Doç. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, muhammedaliyazibasi@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-0369-1217

anda Hz. It can be listed as not being able to establish a healthy relationship between the period in which the Prophet lived and today.

Keywords: Sirah, prophet, education, religious education.

Structured Abstract

Hz. Muhammad (pbuh) was assigned to convey and explain the verses of the Quran. He taught Muslims the ways of worship by personally showing them and having them performed. Teaching Sirah plays an important role in understanding the religion of Islam correctly. Because sciences such as fiqh, kalam, tafsir and religious education benefit from the Quran and hadith. In order for this process to work properly, Sirah is necessary to know the religion, belief and sociocultural structure of the Prophet's period. In this period, the teaching of Sirah was carried out by Hz. The words of the Prophet are made using verses from the Quran. In the last period of the Ottoman Empire, miracles and legends were added to the teaching of Sirah. This issue has gone to extremes. In the first years of the Republic, a teaching of Sirah consisting of hadiths and verses draws attention. Nowadays, the teaching of Sirah is done with the knowledge of hadith, verses and tabaat. Today, two problems regarding the teaching of Sirah attract attention. The first is the chronological approach, in which the events of the Prophet from his birth to his death are told in historical order. The second is about a subject. It is a thematic approach that includes the words and deeds of the Prophet. Problems occur when both approaches used in teaching Sirah are used alone. Since the chronological narrative is based only on historical information, it may cause the Prophet to be reduced to a historical figure. Since a fragmented and disconnected approach is followed in thematic narration, the integrity of the subject is disrupted. The religious language used in teaching Sirah and the use of non-authentic hadiths are other problems we encounter. Teaching the Sirah by separating the verses and hadiths from their context causes the wrong perception of the prophet. The presence of the interlocutor is very important in the process of teaching Sirah. If the student does not understand the concepts used in the teaching process, it may not be possible to talk about a healthy education. Therefore, the student's developmental status should also be taken into consideration. Teaching principles and methods have an important place in teaching Sirah. Factors such as the content of the subject to be covered, the readiness, the physical facilities of the classroom and teacher qualification have an important place in the choice of teaching principles and methods. The importance of teaching principles and methods increases, especially as the student is placed at the center of education. One of the issues that should be emphasized in the teaching of Sirah is the place of hadith and sunnah in understanding the religion of Islam. Some groups that describe themselves as Quranists and translationists argue there is no need for hadith and sunnah to understand the Quran. In addition, there are those who do not accept the Prophet and advocate the idea of deism. Teaching the Sirah by taking these situations into consideration can contribute to the formation of the correct perception of the prophet in students.

GİRİŞ

Din, insanlık tarihi kadar eski bir kavramdır. Politik, ekonomik, siyasi, toplumsal, bireysel, hukuki, teolojik ve kurumsal gibi çeşitli fonksiyonlara sahip olan dinin çok sayıda tanımı yapılmaktadır.¹ Din kavramının tanımı ile ilgili en kapsamlı görüş "....insanın kayıtsız şartsız var olan Mutlak Varlığa yönelişi ve O'nun tarafından kuşatılışı"² şeklinde Beyza Bilgin tarafından ortaya konulmaktadır. Bilgin'in din

¹ Cemal Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, (Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2002), 5-12.

² Beyza Bilgin, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, (Ankara: Yeni Çizgi Yayınları, 1998), 4.

tanımında Allah ile birey arasında karşılıklı bir iletişimin varlığı dikkat çekmektedir. Allah kutsal kitaplarla emir ve yasaklarını insanlara ulaştırırken insan da Allah'tan gelen ayetleri ve onlara bağlı gelenekleri tanıyarak onların gerçekte ne demek istediğini anlamaya çalışarak Allah ile iletişim kurmaya çalışmaktadır. Dinin Allah'tan bireye şeklindeki iletişim süreci ilk peygamber Hz. Adem'den son peygamber Hz. Muhammed'e kadar çok sayıda peygamber aracılığıyla gerçekleşmektedir. Allah Kur'an-ı Kerim'de söz konusu peygamberlerin hiçbirini ayırt etmeksizin hepsinin peygamberliklerine iman edilmesi gerektiğini *"Allah'a ve peygamberlerine iman edip onlardan hiçbirini diğerlerinden ayırmayanlara gelince, işte Allah onlara mükâfatlarını verecektir. Allah çok bağışlayıcıdır ve sonsuz rahmet sahibidir"*³ şeklinde emretmektedir. Peygamberler Allah'ın emirlerini *"Size Rabbimin risaletini tebliğ ediyorum..."*⁴ ayetinde belirtildiği gibi tebliğ ederken diğer taraftan da *"Sana da bu zikri indirdik, kendilerine indirilenin ne olduğunu o insanlara tebyin edesin..."*⁵ ayetinde açıkça beyan edildiği gibi tebyin göreviyle mükellef tutulmuştur. Peygamberler üyesi oldukları toplumda tebliğ ve tebyin görevlerini davranış ve yaşam biçimleriyle de gerçekleştirmeye çalışmışlardır.

Allah'ın gönderdiği peygamberlerden birisi de son din İslam'ın peygamberi Hz. Muhammed'dir. O'nu diğerlerinde ayıran iki husus bulunmaktadır. Birincisi son peygamber olmasıdır.⁶ O'ndan sonra bir peygamber gelmeyeceği için Allah Resulü'nün söz ve davranışlarının doğru anlaşılması önem arz etmektedir. İkincisi ise bütün insanlığa gönderilmesidir.⁷ Bütün insanlığa gönderilmesi de O'nun söz ve davranışları yorumlanırken evrensellik, bilimsel bulgular, teknolojik gelişmeler, bireyin ihtiyaçları, yaşanan çağın özelliklerinin dikkate alınmasını zorunlu hale getirmektedir.

Hız. Peygamber, belirli bir coğrafya ve kültürde yaşayan insanlara gönderilmiş onları doğrudan muhatap kabul etmiştir. Bütün hitaplarını onların dünyasına yönelik yapmış, belirli bir mekan ve ortamda yaşayarak konuşmuş ve icraatlarda bulunmuştur. Dolayısıyla İslam'ın doğru bir şekilde anlaşılması için cahiliye döneminin din, inanç, ve sosyo-kültürel dünyasını, cahiliye dönemi insanların psikolojilerini bilmesi gerekmektedir. Ayrıca fıkıh, kelam, tasavvuf ve tefsir gibi bilim dalları iddialarını Kur'an, hadis ve sünnet temelli olarak ortaya koydukları için siyer öğretimi önem arz etmektedir.⁸

Müslümanların Hz. Muhammed'i tanımalarını ve dolayısıyla İslam dinini doğru anlamalarını amaçlayan siyer öğretiminde bazı problemler bulunmaktadır. Bunlardan biri Hz. Muhammed'in hayatının kronolojik olarak anlatılmasıdır. Bu

³ Nisa 4/151-152.

⁴ Araf 7/62.

⁵ Nahl 16/44.

⁶ Ahzab, 33/40.

⁷ Enma 6/19; Araf 7/158; Furkan 25/1; Sebe 34/28.

⁸ Muhammet Hanefi Palabıyık, "İlahiyat Fakültelerindeki Siyer Dersi Üzerine", *Siyer Öğretimi Lisans ve Lisansüstü Öğretim Düzeyi*, (İstanbul: Siyer Yayınları, 2016), 161-163.

anlatımda Hz. Peygamber'in doğumundan ölümüne kadar yaşamında meydana gelen önemli olaylara yer verilmektedir. Söz konusu anlatım sadece tarihi bilgilendirmeye dayalı olduğu için Hz. Peygamberin tarihi bir şahsiyete indirgenmesine ve O'nun sadece tarihin bir objesi olarak algılanmasına neden olabilir.⁹

Siyer öğretimindeki problemlerden bir diğeri tematik anlatımdır. Bu anlatımda Hz. Peygambere ait cesaret, merhamet, adalet, eşitlik gibi birkaç özellik verilerek siyer öğretimi yapılmaktadır. Tematik anlatımda olaylar bağlamından kopmakta ve fitri yaklaşımdan uzaklaşmaktadır. Bu durum öğrencilerin Hz. Peygamberin hayatını bütüncül olarak algılanmasını güçleştirebilir ve vermek istediği mesajları doğru ve iyi anlamalarının önünde bir zorluk oluşturabilir.¹⁰

1. Siyer Öğretiminin Tarihi Süreci

1.1. Cumhuriyet Öncesi Siyer Öğretimi

Siyer öğretimi sahabe döneminde başlamıştır. Hz. Peygamber hayatta iken Berâ b. Âzib, Sa'd b. Ubade gibi sahabilerin kendilerine ait risaleler/kitaplar bulunmaktadır.¹¹ Ancak Hz. Peygamberin hayatı ile ilgili çalışmalar esas itibarıyla tabiûn döneminde hız ve yoğunluk kazanmaktadır. Çünkü tabiûn kuşağı Hz. Peygamberi göremediği için onu tanımak istemektedir. Ayrıca Kur'an-ı Kerim'de Hz. Peygamberin örnek alınması ve O'na uyulması ile ilgili çok sayıda ayet bulunmaktadır.¹² Başlangıçta Hz. Peygamberin söz ve davranışları öğretilirken Siyer-Megazi ile Hadis'ten birlikte faydalanılmasına rağmen hicri birinci yüzyılın ortalarından itibaren Siyer-Megazi çalışmaları kendilerine ait çalışma sahası oluşturmuştur.¹³

Sahabeler Hz. Peygamberin hayatını ve şahsiyetini tanımak ve tanıtmak için çaba sarf etmişlerdir. Bunun için hadis toplama çalışmalarının benzerini siyer ve megazi sahasında da yaparak bu bilim dalının temelini atmıştır. Sahabeler Hz. Peygamberle beraber olduklarında ondan kendisinden bahsetmesini istemişlerdir. Bu dönemde siyer ve megazi sahasının temelini oluşturun risalelerde Hz. Peygamberin hayatından değişik olaylar ve savaşlar yer almaktadır.¹⁴

Tabiun döneminde siyer öğretimi insanları teşvik etmek, duygularını harekete geçirmek üzere destansı bir anlatım tarzı ile Hz. Peygamberin hayatıyla ilgili olaylar

⁹ Bilal Yorulmaz, *Senaryo Yaklaşımlı ve Etkinlik Temelli Siyer Öğretimi*, (İstanbul: Erkam Yayınları, 2013), 11; Adnan Demircan, "Birinci Oturum Müzakereler", *Siyer Öğretimi Lisans ve Lisansüstü Öğretim Düzeyi*, (İstanbul: Siyer Yayınları, 2016), 94.

¹⁰ Yorulmaz, *Senaryo Yaklaşımlı ve Etkinlik Temelli Siyer Öğretimi*, 11; Mahmut Kelpetin, "Ortaokul ve Orta Öğretim'de 'Hz. Muhammed'in Hayatı' Derslerinin Sunulmasında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri", *Siyer Öğretimi Lisans ve Lisansüstü Öğretim Düzeyi*, (İstanbul: Siyer Yayınları, 2016), 57.

¹¹ Mustafa Fayda, "Siyer ve Megazi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (Ankara: TDV Yayınları, 2009), 37/320.

¹² Nisa, 4/59; Al-i İmran, 3/31; Ahzab, 33/21).

¹³ Özdemir, "Siyer Yazıcılığı Üzerine", 130.

¹⁴ Fayda, "Siyer ve Megazi", 320.

kıssacılar tarafından insanlara anlatılarak yapılmaktadır. Söz konusu dönemde siyer ve megazi konuları şiirlerle süslenerek cami ve özel toplantı yerlerinde anlatılarak yaygın bir hale getirilmiştir.

Hicri ikinci asra gelindiğinde ise siyer öğretimi Hz. Muhammed'in peygamberliğini ispat etmek için delâil ve hasâis türü ve beşeri ve şahsi hayatını içeren şemail türü eserler üzerinden yapılmaktadır.¹⁵

Siyer öğretimi günümüze kadar beşeri ve mucizevi peygamber olmak üzere iki tema üzerinden gerçekleşmektedir. Osmanlı Devleti'ne kadar olan süreçteki Müslüman Türk Devletlerinde daha çok mucizevi peygamber algısı çerçevesinde tasavvufi gelenek aracılığıyla siyer öğretimi yapılmaktadır. Osmanlı Devleti'nde ise siyer öğretimi Hz. Peygambere duyulan sevgi ve saygı içerikli tasavvufi ve menkıbevi ağırlıklı bir üslupla yazılan Mevlit, Miraciye, Delailünnübüvve, Şemail, Mûcizât-ı Nebî türü eserlerle yapılmaktadır. Bu dönemde de Muhammediye, Kara Davut ve Envârü'l âşıkîn gibi eserlerle de Osmanlı toplumunda mucizevi peygamber öğretimine devam edilmiştir.¹⁶

Selçuklu ve Osmanlı döneminde siyer öğretimi yaygın din eğitimi bağlamında tasavvufi ve menkıbevi ağırlıklı yapılmaktadır. Dönemin örgün eğitim kurumları olan medreselerin eğitim-öğretimin temelini İslam dini oluşturduğu için öğretim programlarında siyer ve megazi öğretimine yer verilmemektedir.¹⁷ Bu uygulama 1910 Nizamnamesine kadar devam etmektedir. Söz konusu Nizamname ile birlikte orta öğretim birinci ve ikinci kademelerde Tarih-i İslam, Siyer, Siyer-i Nebi gibi siyer öğretimine dair derslere yer vermeye başlanmaktadır. Yüksek kısım için hazırlanan programlarda ise siyer derslerine yer verilmemektedir. 1915 ve 1916 yıllarında medreselerin Tâli kısımlarında İslam Tarihi ve Siyer derslerine yer verildiği görülmektedir.¹⁸ Siyer derslerine Tevcih-i Cihad Nizamnameleri ile açılan Medrestü'l Vâizîn ve Medrestü'l- Eimme ve'l-Huteba programlarında yer verilirken Medresetü'l Eimme programında yer verilmemektedir.¹⁹

1.2. Cumhuriyet Döneminde Siyer Öğretimi

Cumhuriyet Döneminin ilk yıllarındaki eğitim programlarında Hz. Peygamberin hayatının nasıl öğretileceği *"İslam dinini insanlara öğreten zât: Hz. Muhammed'dir. Hz. Muhammed'in hayatı ve ahlaki hakkında (muhtasar bir surette) yalnız tarihi hakikatler*

¹⁵ Fayda, "Siyer ve Megazi", 319-324.

¹⁶ Mustafa İsmet Uzun, "Siyer ve Megazi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (Ankara: TDV Yayınları, 1997), 37/324-326.

¹⁷ Zeki Salih Zengin, *II. Meşrutiyette Medreseler ve Din Eğitimi*, (Ankara: Akçağ Yayınevi, 2002), 20-32.

¹⁸ Zengin, *II. Meşrutiyette Medreseler ve Din Eğitimi*, 53-139

¹⁹ Mustafa Öcal, *100. Yılında İmam Hatip Liseleri (1913-2013)*, (İstanbul: Ensar Yayınları, 2013), 1-14.

söylenecek, çocukları alakadar etmeyen tafsilattan sarfi nazar edilecektir. Mucizelerden ve harikulade menkıbelerden bahis olunmayacaktır."²⁰ şeklinde ifade edilmektedir.

Cumhuriyet döneminin din dersleri kitaplarına²¹ bakıldığında Hz. Peygamber'in hayatı detaylara inilmeden öğretilmektedir. Hz. Peygamberin yaşadığı olaylar güncel olaylarla ilişkilendirilerek somutlaştırılmaya çalışılmaktadır. Mesela Muallim Abdülbaki, Hicret olayını anlattıktan sonra "İşte görüyorsunuz ya çocuklar, vatansız din olmuyor. Biz de İstiklal Harb'inde çalışmasaydık, vatanımızı kurtarmasaydık, bugün ne hükümetimiz kalırdı ne de milletimiz"²² sözleriyle Hz. Peygamberin yaşadığı Hicret olayı ile tarihimizde önemli bir yere sahip olan İstiklal Harbi arasında bağlantı kurmaktadır. Kitaplarda Hz. Peygamber hiçbir şeyden yılmayan, fedakar, doğru sözlü, temizliğine dikkat eden, doğru bildiği fikirleri savunan birey olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca kitaplarda Hz. Muhammed'in sadece ibadetle meşgul olmadığına gerektiğinde yaşadığı toprakları korumak için düşmanla savaştığına, önemli olaylarda arkadaşlarıyla istişare ettiğine yer verilmektedir. Bu değerler anlatılırken mucizeler ve menkıbeler abartılı bir şekilde kullanılmamıştır.²³

Cumhuriyetin ilk yıllarında uygulanmakta olan 1924 İlk Mektep Kur'an-ı Kerim ve Din Dersleri Müfredat Programı ve din dersi kitaplarının içeriği incelendiğinde din dersinin amacının din olarak İslam'ı, peygamber olarak da Hz. Muhammed'i benimsetmek olduğu görülmektedir. Söz konusu programın idealist ve realist felsefelere dayanan esasicilik ve daimicilik eğitim akımlarına uygun olarak hazırlandığı söylenebilir. Din eğitimi yaklaşımı olarak da doktriner bir din eğitimi yaklaşımı uygulandığı dikkat çekmektedir.

1924 İlk Mektep Kur'an-ı Kerim ve Din Dersleri Müfredat Programındaki "Muallim, bu derslerde, münasebet düştükçe Hz. Peygamberin menakıb-ı seniyesini (yüce ahlakını ve hayatını) izah ederek İslam muhabbetini çocukların kalbinde yaşatacaktır"²⁴ şeklindeki ifadeden söz konusu programda siyer öğretimine de yer verildiği dikkat çekmektedir. 1924-2012 yılları arasında Hz. Peygamberin hayatı ile ilgili konulara ilköğretim ve orta öğretimin okullarının farklı kademelerinde okutulmakta olan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde²⁵ ünite bazında yer

²⁰ İlk Mektepler Müfredat Programı. 1927; Köy Mektepleri Müfredat Programı. 1938.

²¹ Muallim Abdülbaki (Gölpınarlı), *Cumhuriyet Çocuğunun Din Dersleri*, (İstanbul: Kaynak Yayınları, 2020); İsmail Hakkı İzmirli, *Din Dersleri*, (İstanbul: Kitabhane-i Hilmi, 1341); Yusuf Ziya Yörükkan, *Peygamberimiz*, (İstanbul: Evkaf-ı İslamiyye Matbaası, 1926).

²² Muallim Abdülbaki (Gölpınarlı), *Cumhuriyet Çocuğunun Din Dersleri*, 31.

²³ Hakan Öztürk, "1923-1938 Yılları Arasında Din Derslerinde Okutulan Kitaplarda Hz. Muhammed Tasavvuru", *İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/1, 85-102.

²⁴ İlk Mekteplerin Müfredat Programı, 13.

²⁵ 1924 (1340) İlk Mektep Kur'an-ı Kerim ve Din Dersi Müfredat 1924 (1340) Lise Birinci Devre Din Dersi Müfredat Programı; 1926 İlk Mektep Din Dersi Müfredat Programı; 1930 İlk Mektep Din Dersi Müfredat Programı (Şehir ve Köy İlkokulları); 1948 İlkokul Din Dersi Müfredatı; 1956 Ortaokullar ve Bunlara Muadil Diğer Okullar için Din Dersi Müfredatı; 1967 Liseler ve Bunlara Denk Okullarla Lise Seviyesindeki Meslek Okullarının 1. ve 2. sınıflarında Okutulacak Din Bilgisi Dersi Programı; 1968 İlkokul Din Bilgisi Programı; 1976 Ortaokul Din Bilgisi Programı; 1976 Lise Din Bilgisi Programı;

verilmiştir. 2012-2013 eğitim öğretim yılından itibaren ise Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 14.08.2012 tarihli ve 124 sayılı kararı Hz. Muhammed'in Hayatı dersi seçmeli müstakil bir ders olarak ortaöğretim ikinci kademe programlarında yer almaya başlamıştır.²⁶ İmam-Hatip Ortaokulu ve İmam-Hatip Lisesi programlarında ise siyer dersi müstakil bir ders olarak yer almaktadır. Siyer dersi İmam-Hatip Ortaokulu programının bütün kademelerinde haftada 2 saat şeklinde okutulmaktadır. İmam-Hatip Lisesi programında ise sadece 9. sınıfta okutulmaktadır.

Günümüzde Hz. Peygamberin hayatı, Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kur'an Kurslarında, İlkokul 4. sınıfta ve ortaöğretimin birinci ve ikinci kademelerinde seçmeli (Hz. Muhammed'in Hayatı) ve zorunlu derslerde (Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi) öğretilmektedir. Söz konusu eğitim kurumlarının programlarına ve derslerde kullanılan kaynaklara bakıldığında Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kur'an Kurslarında²⁷ Hz. Peygamberi tanıma ve onu sevmeye temelli bir eğitim-öğretim yapıldığı görülmektedir. İlköğretim ve ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi programındaki siyer öğretimi kronolojik ve tematik bir eğitim-öğretim yaklaşımı sergilenmektedir. Ayrıca Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programlarının uygulanması sürecinde davranışçı, yaşam boyu öğrenme, öğrenmeyi öğrenme ve yapılandırmacı yaklaşım gibi farklı yaklaşımlar kullanılmıştır. 2024-2025 eğitim öğretim yılından itibaren ise Milli Eğitim Bakanlığının bütün eğitim kademelerinde beceri temelli yaklaşıma kademeli olarak geçilecektir. Yukarıda ifade edilen değişim sürecinden siyer öğretiminin etkilenmesi kaçınılmazdır.

Siyer öğretimi ile ilgili özellikle dikkat çeken ve belirtilmesi gereken gençler arasında deizm akımının yaygınlaştığı görüşüdür.²⁸ Deizm'de bireyin kutsal kitap ve peygamber olmadan da akıl yoluyla Allah'ın varlığına ulaşabileceği ve inanabileceği iddia edilmektedir. Bu akımın yanı sıra son dönemlerde öne çıkan kendilerini Kurancılar veya Mealçiler olarak tanımlayan bir diğer görüşe göre sahip kimselerce de Kur'an-ı Kerimi anlamak için sünnete ve hadise gerek olmadığı düşüncesi savunulmaktadır.²⁹

Eğitim anlayışındaki değişimlerin, Hz. Peygamberin dindeki konumu ve dinin anlaşılmasında hadis ve sünnetin gerekli olup olmadığı gibi tartışmaların yaşandığı günümüzde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde, Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kuran Kurslarında veya İmam-Hatip Lisesinde siyer öğretimi yapacak İlahiyat Fakültesi/İslami İlimler Fakültesi öğrencilerinin gerek alan bilgisi gerekse pedagojik

1982 Temel Eğitim ve Ortaöğretim Din ve Ahlak Bilgisi Programı; 1988 İlkokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programı; 1992 İlköğretim ve Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programı.

²⁶ Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 14.08.2012 tarihli ve 124 sayılı kararı.

²⁷ Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kuran Kursu Programı 2024.

²⁸ Hasan Peker, "Tanrı ve Din Tasavvuru Bağlamıyla Deizm ve Yayılımı Üzerine", *Kilis 7 Aralık İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5/84 2018, 5.

²⁹ Mehmet Bağçivan, "Modernleşmenin Tefsirde İki Komplikasyonu: Kur'ancılık-Meâlçilik ve Tarihselcilik", *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8/1 (2021), 5.

formasyon bakımından öğrencilerinin gerekli yeterliliğe sahip olması önem arz etmektedir.

2. Siyer Öğretiminde İlke ve Yaklaşımlara İhtiyaç Var mıdır?

Bütün eğitimsel faaliyetlerde olduğu gibi din eğitim-öğretiminin temel unsurlarından biri de öğretmenlerdir. Tüm eğitimsel faaliyetler ve programlar öğretmenlerin elinde şekillenmekte ve anlam kazanmaktadır. Din eğitimi-öğretimi söz konusu olduğunda öğretmenin önemi daha da artmaktadır. Çünkü din insanın düşünce, irade, fikir, duygu, sosyal yaşam, davranış ve vicdan gibi bütün yeteneklerine hitap etmektedir. Ayrıca din bir yaşam tarzı olduğu için bireyin yaşamının her yönüne sirayet etmektedir.³⁰ Dolayısıyla böylesine çok yönlü etkiye sahip olması açısından dinsel alan eğitim faaliyetlerinin düzenlenmesinde ve yürütülmesinde öğrencinin özellikleri ve öğretmenin nitelikleri de daha işlevsel hale gelmektedir.³¹ Öğrencinin temel ihtiyaçları öğrenme-öğretme ortamı için önemli bir unsurdur. İlgi ve ihtiyaçlar bireyin davranışına yön verdiği ve çeşitli girişimlere kaynaklık oluşturduğu için öğretim etkinliğinde öğrenme yaşantılarının düzenlenmesi sürecinde dikkate alınmalıdır.³² Dolayısıyla öğrencinin özelliklerine ve dersin konusuna göre öğretim modelleri, yöntem ve teknikleri kullanılmalıdır. Bu anlayışla yapılandırılan bir öğretim süreci öğrencinin mensubu olduğu dini inancını içselleştirmesine ve davranışlarına yansıtmasına katkı sağlayacaktır.³³ Bunun için din dersi öğretmenleri öğrencinin din duygusu, beden, ruh ve sosyal gelişimleri, duyuşsal, bilişsel ve psikomotor yönlerinin gelişimini dikkate almak durumundadır.³⁴

Din eğitiminin çok boyutluluğu ile birlikte metafizik yönü de bulunmaktadır. Ayrıca son ve evrensel olan İslam dininin ilk muhatapları Arap toplumdur. Dilleri Arapça olduğu için Kur'an-ı Kerim Arapça olarak nazil oldu. Üstelik ilk vahyin nazil oluşunun üzerinden 14 asır geçti. İslam dininin peygamberi Hz. Muhammed (sav) de söz konusu toplum içerisinde doğmuş ve büyümüştü.

Söz konusu durumlardan hareketle siyer öğretimi yapacak öğretmenlerin Hz. Peygamberin içinde doğup büyüdüğü çağı, toplumun sahip olduğu dili, inançları, kültürü, gelenek ve göreneklere bilme ve dikkate alma, içinde bulunduğumuz dönem ve kültür ile Hz. Peygamberin yaşadığı dönem ve kültür arasında bir köprü kurabilme ve bunları öğretime yansıtabilme yeterliği göstermesi gerekmektedir.³⁵ Din dersi

³⁰ Muhammed Şevki Aydın, *Din Dersi Öğretmenlerinin Pedagojik Formasyonlar*, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları, 1996), 6

³¹ Beyza Bilgin- Mualla Selçuk, *Din Öğretimi*, (Ankara: Gün Yayıncılık, 1995), 30

³² Mehmet Zeki Aydın, *Din Öğretiminde Yöntemler*. (Ankara: Nobel Yayınları, 2016), 14.

³³ Beyza Bilgin, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, (Ankara: Yeni Çizgi Yayınları, 2001), 12.

³⁴ Bilgin-Selçuk, *Din Öğretimi*, (Ankara: Gün Yayıncılık, 118.

³⁵ Bilgin-Selçuk, *Din Öğretimi*, (Ankara: Gün Yayıncılık, 118.

öğretmeni Hz. Peygamberi tarihi bir şahsiyete indirgememeli ve öğrencide bu şekilde bir algı oluşturmamalıdır.³⁶

Öğrenme ve öğretme sürecinde sağlıklı bir öğrenmenin gerçekleşebilmesi için ilke, yaklaşım, strateji, yöntem ve teknikler önem arz etmektedir. Çünkü her ders veya konu için her zaman ve durumda uygulanabilecek tek bir ilke ve yaklaşımdan söz etmek mümkün değildir. Çünkü toplumsalda, insan anlayışında, yaşam biçiminde, eğitim yaklaşımlarında, din anlayışında, peygamber algısında ve eğitim sürecinde öğrencinin konumunda köklü bir değişim yaşanmaktadır. Bu değişim sürekli ve hızlı bir şekilde devam etmektedir.³⁷

Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kur'an Kursu öğretmenlerinin, İlkokul 4. sınıfta ve ortaöğretimin birinci ve ikinci kademelerinde seçmeli (Hz. Muhammed'in Hayatı) ve zorunlu derslerde (Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi) siyer öğretimi yapan din dersi öğretmenlerine büyük görevler düşmektedir. Kuran kursu öğreticisi ve Din dersi öğretmeni öğrencinin gelişimine uygun olmayan, bağlamından kopuk, aşırı abartılı menkıbeler kullanarak rol-model alınması mümkün olmayan, insanüstü özelliklere sahip bir peygamber algısı oluşturmamaya özen göstermelidir. Bunların yerine bütün canlılara karşı merhametli, yeniliklere açık, farklı düşünce ve görüşlere değer veren, söz ve davranışlarıyla günümüze katkı sağlayabilen, bizim gibi yiyip içen ama Allah tarafından seçilmiş, Allah'ın izniyle, gerektiğinde mucizeler gösterebilen bir Hz. Peygamber tasavvuru oluşturmaya dikkat etmelidir. Öğrencide Kur'an'da ve hadislerde tasvir edilen, Allah'ın muradına uygun bir siyer öğretimi için ilke, yöntem ve yaklaşımlara ihtiyaçları vardır.

Bu ilkeler ve yaklaşımlar siyer öğretimindeki konulara uygunsa, ihtiyaç duyulması durumunda öğretmen tarafında değiştirilebilirse, öğrencinin ilgi, ihtiyaç, gelişim seviyesine uygunsa ve öğretmen tarafından amacına uygun bir şekilde kullanılıyorsa uygun siyer öğrenme ve öğretme ortamından söz edilebilir.

3. Siyer Öğretiminde İlke ve Yaklaşımlar

3.1. Hayata Yakınlık

Din bir yaşam tarzı olduğu için bireyin yaşamının her yönüne sirayet etmektedir. Edebiyatta, musikide, mimaride, giyim kuşamda, kültürde, gelenek ve göreneklerde dinin yansımalarını görmek mümkündür.³⁸ Kur'an-ı Kerim ayetlerinde ve Hadis külliyatında da sosyal ve kamusal hayatla ilgili çok sayıda genel ve özel hükümler yer almaktadır³⁹ Bu hükümlerin doğru bir şekilde anlaşılması için de Hz. Peygamber gönderilmiştir. Onun gönderiliş amacı sadece Allah'ın hükümlerini

³⁶ Yorulmaz, *Senaryo Yaklaşımlı ve Etkinlik Temelli Siyer Öğretimi*, 11; Demircan, "Birinci Oturum Müzakereler", 94.

³⁷ Recai Doğan-Cemal Tosun, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi*, (Ankara: Pegem A Yayıncılık 2003), 73.

³⁸ Aydın, *Din Dersi Öğretmenlerinin Pedagojik Formasyonlar*, 6-7.

³⁹ Ali Bardakoğlu, *İslam Işığında Müslümanlığımızla Yüzleşme*, (İstanbul: Kuramer 2020), 13.

insanlığa bildirmek değil, aynı zamanda bu hükümlerin nasıl uygulamaya geçirileceğini bizzat yaşayarak göstermektir. Çünkü Hz. Peygamber güzel örnek olarak⁴⁰ ve güzel ahlaki tamamlamak için gönderilmiştir.⁴¹

Siyer öğretiminde Hz. Peygamberin söz konusu özellikleri öğretilirken verilen örnekler hayatın içinden seçilmelidir. Mesela tartıda ağır gelmesi için buğday çuvalının alt kısmına ıslak buğday, üst kısmına ise kuru buğday koyan satıcıyla Hz. Peygamberin yaşadığı olay⁴² ile günümüzdeki esnafların defolu üretmeleri bağdaştırılabilir.⁴³ Siyer öğretiminde yaşanan hayattan örnekler verilmesi öğrencilerin öğrendiği bilgileri hayata atıldığında kullanmasını ve Hz. Peygamberin söz ve davranışları anlamalarını kolaylaştırmaktadır.⁴⁴

2.2. Öğrenciye Görelik

Yapılandırmacı yaklaşım ile birlikte öğrenci eğitim-öğretimin merkezine konulmuştur.⁴⁵ Derslerde kullanılan öğretim yöntem ve teknikleri ve ders esnasında yapılan öğretim etkinlikleri öğrencinin ilgi, ihtiyaç ve hazırbulunuşluk durumuna göre belirlenmektedir. Hatta öğrencinin tecrübelerinden yola çıkarak ders işlenmeye başlanmaktadır. Siyer öğretiminde bu durum daha da önem arz etmektedir. İlkokul ve ortaokul çağındaki çocuklara sahipsiz bile olsa travmatik olabilecek olayların anlatılması çocuklarda yanlış din ve peygamber tasavvuru oluşmasına neden olabilir.

Mesela Abdulmuttalib'in oğlu Abdullah'ı kurban etmek istemesi ve cahiliye döneminde kız çocuklarının diri diri toprağa gömülme durumu ayrıntılı bir şekilde anlatıldığında çocuklarda travmalara neden olabilir. Dolayısıyla okulöncesi çocuklara yönelik siyer öğretiminde verilen örnekler ile ergenlik ve yetişkinlik dönemindeki bireylere yönelik yapılan siyer öğretiminde verilen örnekler aynı olamaz. Çünkü söz konusu yaş gruplarındaki bireylerin bilişsel, duyuşsal ve dini gelişimleri farklılık göstermektedir.⁴⁶ Siyer öğretiminde din dersi öğretmenleri öğrencilerin gelişim seviyelerini de dikkate alarak onlara hitap eden konuları öne çıkarması gerekmektedir.⁴⁷

⁴⁰ Ahzab, 33/21

⁴¹ Muvatta, Hüsnü'l Hulk, 8.

⁴² Müslim, İman, 164.

⁴³ Şeyma Aslan vd., *Siyer Öğretimi Taslak Çalışması*, İstanbul: DEM, 20.

⁴⁴ Aydın, *Din Öğretiminde Yöntemler*, 18.

⁴⁵ Yıldız Kızılabdullah, "Yapılandırmacı Yaklaşımın İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Amaçlarının Gerçekleşmesine Etkisi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 49/2, (2008), 197-215.

⁴⁶ Bilgin-Selçuk, *Din Öğretimi*, 74.

⁴⁷ Yorulmaz, *Senaryo Yaklaşımlı ve Etkinlik Temelli Siyer Öğretimi*, 35.

3.3. Bütünlük

Hız. Peygamberin görevi sadece ayetleri tebliğ etmekle sınırlı değildi. O bir arkadaş, bir eş, bir baba ve dede, bir evlat, bir komşu, bir tüccar, bir eğitimci, bir yönetici ve komutan, beşer bir peygamberdi.⁴⁸ Ancak hadis ilmiyle uğraşanlar sürekli konuşan, tasavvuf ile uğraşanlar gece gündüz ibadet eden, tarih ilmiyle uğraşanlar ise sürekli savaşan veya ömrünü savaş meydanlarında geçiren bir peygamber tasavvuru ortaya koymaktadır. Oysaki siyer öğretiminde Hız. Peygamber her yönüyle ele alınmalıdır.⁴⁹ Çünkü o ibadet konusunda olduğu gibi ahlak ve muamelat konusunda da insanlığa rehberlik için gönderilmiştir.

3.4. Ayet ve Hadislerin Kullanımı

İslam dinin iki temel kaynağı ayet ve hadislerdir. İslam dinine ait inanç, ibadet, ahlak ve muamelata dair kurallar ayet ve hadislerden çıkartılmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de söz konusu konularla birlikte Hız. Peygamberin hayatı ile ilgili birçok ayet bulunmaktadır. Bu ayetler Hız. Peygamberi en doğru ve açık bir şekilde anlatmaktadır. Çünkü Kuran'da Hız. Peygamberin beşeri yönü, ayrıcalıklı konumu, peygamberliği, Müslümanların Hız. Peygambere itaat yükümlülüğü, Peygamberin aile hayatı ve eşleri, kendisine yönelik uyarılar ve teselliler, isra hadisesi, Habeşistan'a hicret, Bedir, Uhud, Hendek savaşları, Hudeybiye antlaşması, Mekke'nin fethi ve sonrası savaşlar, Huneyn, Tebük seferleri, dinden çıkma hadiseleri gibi Hız. Peygamberin yaşadığı olaylara yer verilmektedir. Dolayısıyla Hız. Peygamberin hem beşeri hem de peygamberlik yönünü öğretme konusunda ayetlerde özlü bilgilere ulaşmak mümkündür.

Siyer öğretiminde Kur'an'daki Hız. Peygamber ile ilgili ayetler tabakât kitapları başta olmak üzere değişik kaynaklı haberler ve rivayetlerle desteklenerek kullanılmaktadır.⁵⁰ Burada dikkat edilmesi gereken birkaç husus vardır. Öncelikle siyer öğretiminde kullanılacak ayet meallerindeki kavramlara dikkat edilmelidir. Meal tercihinde din bilginlerinin yaptığı çalışmalardan konuyu açık bir şekilde ifade eden mealler tercih edilebilir. Ayrıca siyer öğretimi sürecinde tek bir meal kullanmak yerine farklı farklı meallerden de yararlanılabilir.⁵¹ Özellikle çocuklara yönelik siyer öğretimi sürecinde hem kelimelerin Türkçe karşılıkları hem de kullanım itibarıyla çocukların seviyesine uygun olmaması çocuklarda yanlış bir peygamber tasavvuruna neden olabilir. Diğer bir husus ise siyer öğretiminde kullanılan ayetlerin konu ile doğrudan irtibatlı olmasıdır. Ayrıca ayetler yorumlanırken abartıya kaçılmaması, mantık ve çıkarım hatası yapılmaması önem arz etmektedir. Son olarak da siyer öğretiminde kullanılan ayet meallerinin açık, net ve farklı şekillerde yorumlanabilir olmaması da gözden kaçırılmaması gereken diğer bir husustur.

⁴⁸ Eyüp Baş, *Son Peygamber Hız. Muhammed*, (Ankara: Grafiker Yayınları 2022), 192-208.

⁴⁹ Aslan, *Siyer Öğretimi Taslak Çalışması*, 15

⁵⁰ Yorulmaz, *Senaryo Yaklaşımlı ve Etkinlik Temelli Siyer Öğretimi*, 33.

⁵¹ Aslan, *Siyer Öğretimi Taslak Çalışması*, 18-19.

Siyer öğretiminde kullanılacak ikinci temel kaynak hadisler ve Hz. Peygamberin söz ve fiillerini de kapsayan sünnettir.⁵² Hadis ve sünnetten en iyi şekilde faydalanılabilmesi için hadis metninin ve senedinin tenkitine tabi tutulması önem arz etmektedir. Çünkü siyasi veya dini nedenlerle çok sayıda hadis uydurulmuştur. Bu hadisler itikadi-siyasi gruplar tarafından da kullanılmıştır.⁵³ Siyer öğretiminde kullanılan hadislerin akıl, bilim ve Kur'an-ı Kerim'in bütünlüğü ile çelişmemesine özen gösterilmelidir.

3.5. Mucizeler ve Olağanüstü Olayların Ele Alınması

Peygamberlik tasavvuru Hz. Peygamberin peygamberlik yönü ve insani yönü olmak üzere iki temel boyutu içermektedir. Ancak son yıllarda üç farklı peygamber tasavvurundan bahsedilmektedir. Bunlardan birincisi ruhlar dünyasında her şeyden önce yaratılan ve hayatının her anı mucizelerle donanmış olan olağanüstü peygamber tasavvurudur. İkincisi tek mucizesi Kur'an-ı Kerim olan, beşeri yönü ön plana çıkartılan beşer peygamber tasavvurudur. Üçüncüsü ise bütün insanlığa örnek ve rehber olmak üzere Allah tarafından seçilen, beşer olmakla birlikte ismet sıfatını taşıyan ve Kur'an-ı Kerim ile birlikte başka mucizeler de verilen bir peygamber tasavvurudur.⁵⁴

Siyer öğretiminde nasıl bir peygamber tasavvuru oluşturulması gerektiği Kur'an-ı Kerim'in "De ki: Ben de ancak sizin gibi bir insanım. Bana İlahınızın bir tek İlah olduğu vahiy olunur. Artık O'na yönelin. O'ndan mağfiret dileyin. Ortak koşanların vay haline!"⁵⁵ ayetiyle ortaya konmaktadır. O halde siyer öğretiminde ne beşer peygamber tasavvuru ön plana çıkartılarak Hz. Peygamberin nebevi kimliği yok sayılıp onu sıradan bir insana indirgemeli ne de her anı mucizelerle donanmış, olağanüstü peygamber tasavvuruyla da Hz. Peygambere abartılı özellikler atfedilmelidir. Ancak siyer öğretiminde mucize ve olağanüstü olaylar anlatılırken bu durumu ortaya çıkaranın Hz. Peygamberin kendisinin değil Allah'ın olduğuna da vurgu yapılmalıdır.

Bu bağlamda siyer öğretiminde oluşturulacak peygamber tasavvurunda takip edilmesi gereken en uygun yöntem beşeri ve nebevi kimliğini doğru bir şekilde ve bir arada ortaya koyan üçüncü peygamber anlayışıdır.

3.6. Dil ve Üslup

Eğitim öğretim sürecinde olay, olgu, canlı ve cansız varlıkların öğretiminde kavramların yerinde ve doğru bir şekilde kullanılması önem arz etmektedir. Öğretmen ile öğrenci arasındaki iletişim kavramlara yüklenen anlam ve duygu

⁵² Sabri Hizmetli, *İslam Tarihçiliği Üzerine*, (Ankara, 1991), 147-195.

⁵³ Adem Apak, *Hız. Peygamberin Doğru Tanıtılması Üzerine Tespit ve Teklifler*, <http://sonpeygamber.info/hz-peygamber-in-dogru-tanitilmesi-uzerine-tespit-ve-teklifler>.

⁵⁴ Nihal Şahin Utku, Popüler Siyer Eserlerinde Peygamber Tasavvuru. *Siyer Atölyesi 3 ve 4 Türkiye'de Popüler Siyer Çalışmaları*, (İstanbul: Meridyen Kitaplığı, 2013), 72

⁵⁵ Fussilet, 41/6

sayesinde gerçekleşmektedir. Çünkü kavramlar dünyayı anlamaya ve onunla bütünleşmeye yarayan, nihayetinde bireyler arası iletişimi sağlayan ve ilkeler geliştirmeye temel olan bir çeşit bilgi formudur.⁵⁶ Bilgi ve olguların öğretiminin yapı taşları olan kavramlar insanların daha huzurlu, ahlaki ve insani erdemlerin hakim olacağı bir dünya inşa etmesine de rehberlik etme amacı taşımaktadır.⁵⁷

Eğitim-öğretimin konusu Hz. Peygamber olduğunda öğretim sürecinde kullanılan kavramların anlaşılabilirliğinin ve üslubun önemi daha da artmaktadır. Siyer öğretiminde öğrencinin anlayamayacağı kavramları kullanmak öğrenciyi sıkıkmaktadır. Söz konusu süreçte din dilinin korunmasına özen gösterilmelidir. Mesela sadeleştirme amacıyla hicret kavramı yerine göç, tövbe yerine özür ifadeleri kullanılabilir. Ayrıca Hz. Peygamberin insani yönü ve peygamberlik yönü anlatılırken abartıdan, muhatapın psikolojisine uygun olmayan üsluplardan kaçınmak gerekmektedir.⁵⁸

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Hz. Peygamberin davranışları, başından geçen olaylar, katılmış olduğu savaşlar O henüz hayatta iken sahabe tarafından risaleler şeklinde yazılmaya başlanmıştır. Bu süreç aralıksız günümüze kadar devam etmiştir. Hz. Muhammed, Allah'ın buyruklarını tebliğ etmenin yanında onları tebyin etmekle (açıklama) de görevliydi. Hatta Hz. Peygamberin 'Ben namazı nasıl kılıyorsam siz de öyle kılın' sözünde de anlaşıldığı gibi O, Kur'an'da yapılışı açık olarak ifade edilmeyen ibadetleri uygulayarak etrafındakilere öğretmiştir.

Hz. Peygamberin konumundan dolayı İslam dinini doğru bir şekilde anlamada siyer öğretimi önemli bir rol oynamaktadır. Çünkü fıkıh, kelam, tefsir, din eğitimi gibi ilim dalları Kur'an ve hadisten faydalanmaktadır. Bu sürecin sağlıklı işleyebilmesi için siyerin, Hz. Peygamber dönemindeki din, inanç ve sosyo-kültürel yapının bilinmesi gerekmektedir.

Siyer öğretiminde hayata yakınlık, öğrenciye görelilik, bütünlük gibi ilke ve yaklaşımların kullanılması gerektiğine ulaşılmıştır. Siyer öğretiminde karşılaşılan problemleri ise siyer öğretiminde abartılı menkıbelerin kullanılması, öğrencinin gelişim seviyelerinin dikkate alınmaması, Hz. Peygamberin bütün yönleriyle ele alınmaması ve Hz. Peygamberin yaşadığı dönemin dil, kültür vb. bakımdan farklı olduğu için söz konusu dönem ile günümüz arasında sağlıklı bir ilişki kurulamaması şeklinde sıralamak mümkündür.

Siyer öğretimi yapacak din dersi öğretmenlerinin Hz. Peygamberi öğrencilere öğretirken belirli ilke ve yöntemleri dikkate alması önem arz etmektedir. Ayrıca İslam dininin ilk muhatapları Arap toplumuydu ve Arapça konuşmaktaydı. Bunun için

⁵⁶ Muhammed Ali Yazıbaşı, "Din Eğitiminde Hikmet Kavramının Öğretimi", *Disiplinler Açısından Hikmet Kavramı*, edt. Ferhat Gökçe-Halil İbrahim Doğan, (Ankara: Astana Yayınları, 2023), 391.

⁵⁷ Bardakoğlu, *İslam Işığında Müslümanlığımızla Yüzleşme*, 66-67.

⁵⁸ Yorulmaz, *Senaryo Yaklaşımlı ve Etkinlik Temelli Siyer Öğretimi*, 36.

de Kur'an-ı Kerim Arapça olarak nazil oldu. Üstelik ilk vahyin nazil oluşunun üzerinden 14. asır geçti. Bu durum siyer öğretimi yapan din dersi öğretmenlerinin üzerinde düşünmesi gereken önemli konulardır. Onun için öncelikle din dersi öğretmenin Hz. Peygamberin yaşadığı çağı, toplumu, kültürü bağlamından koparmadan, Kur'an ayetleri, hadisler, arkeolojik bulgular ve tarih biliminin araştırma yöntem ve tekniklerini de kullanarak alan bilgisini tamamlaması gerekmektedir. Daha sonra elde ettiği veriler ışığında sağlıklı bir siyer öğrenme ve öğretme ortamı oluşturabilmek için özel öğretim yöntem ve teknikleriyle, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını, gelişim seviyelerini de dikkate alarak Hz. Peygamberi öğrencilere öğretmeye gayret etmelidir.

KAYNAKÇA

- Apak, Adem. *Hız. Peygamberin Doğru Tanıtılması Üzerine Tespit ve Teklifler*, <http://sonpeygamber.info/hz-peygamber-in-dogru-tanitilmesi-uzerine-tespit-ve-teklifler>, (Son Erişim:29.05.2024)
- Arslan, Şeyma vd., *Hız. Peygamberi Nasıl Öğretelim*, Dem Yayınları, İstanbul, 2013.
- Aydın, Mehmet Zeki. *Din Öğretiminde Yöntemler*, Nobel Yayınları, Ankara, 2016.
- Bağcıvan, Mehmet "Modernleşmenin Tefsirde İki Komplikasyonu: Kur'ancılık-Meâlcilik ve Tarihselcilik", *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8/1 (2021), 1-17.
- Bardakoğlu, Ali. *İslam Işığında Müslümanlığımızla Yüzleşme*, Kuramer, İstanbul, 2020.
- Bilgin, Beyza- Selçuk, Mualla. *Din Öğretimi*, Gün Yayıncılık, Ankara, 1995.
- Bilgin, Beyza. *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*. Yeni Çizgi Yayınları, Ankara, 1998.
- Demircan, Adnan. Birinci Oturum Müzakereler. *Siyer Öğretimi Lisans ve Lisansüstü Öğretim Düzeyi*, Siyer Yayınları, İstanbul, 2016, 77-107.
- Diyanet İşleri Başkanlığı, *4-6 Yaş Grubu Yaz Kur'an Kursları Öğretim Programı*, Ankara, 2024.
- Doğan, Recai - Tosun, Cemal. *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi*, Pegem A Yayıncılık, Ankara, 2003.
- Fayda, Mustafa. "Siyer ve Megazi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 37/319-324, Ankara: TDV Yayınları, 2009.
- Hizmetli, Sabri. *İslam Tarihi Üzerine*, Ankara, 1991.
- İlk Mektepler Müfredat Programı, T.C. Maarif Vekaleti Yayın Müdürlüğü Arşivi Kütüphanesi, İstanbul, 1927.
- İzmirli, İsmail Hakkı. *Din Dersleri*, Kitaphane-i Hilmi, İstanbul, 1341.
- Kelpetin, Mahmut. "Ortaokul ve Orta Öğretim'de 'Hz. Muhammed'in Hayatı' Derslerinin Sunulmasında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri", *Siyer Öğretimi Lisans ve Lisansüstü Öğretim Düzeyi*, Siyer Yayınları, İstanbul, 2016.
- Kızılabdullah, Yıldız, "Yapılandırmacı Yaklaşımın İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Amaçlarının Gerçekleşmesine Etkisi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 49/2 (2008), 197-215.
- Öz, Şaban. Çocuklar için Yazılan Siyer Kitaplarındaki Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Siyer Öğretimi Çocuk Kitapları, Edebi Eserler ve Popüler Yayınlar*, Siyer Yayınları. İstanbul, 2017.

- Köy Mektepleri Müfredat Programı, T.C. Maarif Vekaleti, İstanbul 1938.
- Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu 14.08.2012 tarih ve 124 sayılı kararı Muallim Abdülbaki (Gölpınarlı). *Cumhuriyet Çocuğunun Din Dersleri*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2020.
- Öcal, Mustafa. *100. Yılında İmam Hatip Liseleri (1913-2013)*, Ensar Yayınları, İstanbul, 2013.
- Özdemir, Mehmet. Siyer Yazıcılığı Üzerine. *Milel ve Nihal*. 3/7 (2007), 129-162.
- Öztürk, Hakan. 1923-1938 Yılları Arasında Din Derslerinde Okutulan Kitaplarda Hz. Muhammed Tasavvuru, *İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/1 (2012), 85-102.
- Palabıyık, Muhammet Hanefi. İlahiyat Fakültelerindeki Siyer Dersi Üzerine. *Siyer Öğretimi Lisans ve Lisansüstü Öğretim Düzeyi*, Siyer Yayınları, İstanbul, 2016, 161-165.
- Peker, Hasan, "Tanrı ve Din Tasavvuru Bağlamıyla Deizm ve Yayılımı Üzerine", *Kilis 7 Aralık İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5/84 (2018), 13-47
- Şahin Utku, Nihal. Popüler Siyer Eserlerinde Peygamber Tasavvuru. *Siyer Atölyesi 3 ve 4 Türkiye'de Popüler Siyer Çalışmaları*. Meridyen Kitaplığı, İstanbul, 2013.
- Tosun, Cemal. *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, Pegem A Yayıncılık, Ankara, 2002.
- Uzun, Mustafa İsmet. "Siyer ve Megazi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 37/319-324, Ankara: TDV Yayınları, 2009.
- Yorulmaz, Bilal. *Senaryo Yaklaşımlı ve Etkinlik Temelli Siyer Öğretimi*, İstanbul: Erkam Yayınları, 2013.
- Yörükkan, Yusuf Ziya, *Peygamberimiz*. İstanbul: Evkaf-ı İslamiyye Matbaası, 1926.
- Yazıbaşı, Muhammed Ali, Din Eğitiminde Hikmet Kavramının Öğretimi. *Disiplinler Açısından Hikmet Kavramı*, edt. Ferhat Gökçe-Halil İbrahim Doğan, Ankara: Astana Yayınları, 2023.
- Zengin, Zeki Salih, *II. Meşrutiyette Medreseler ve Din Eğitimi*, Akçağ Yayınevi, Ankara, 2002.